

Bir Eğitim Yöntemi Olarak Hz. Peygamber'i ve Hadisleri Öğretmek

İslâm'ın temel bilgi kaynakları Kur'an-ı Kerim ve onun nasıl anlaşılacağını örnekleyen Hz. Muhammed'in sünnetidir. Siyer, doğumundan vefatına kadar Hz. Muhammed'in hayatını konu edinen ilimdir. Siyer öğretiminin amacı, Hz. Muhammed'in hayatını bütün yönleriyle ele alarak açıklamak, onu tanıtmak ve örnek hayatı üzerinden İslâm'ın doğru anlaşılmasına ve yaşanmasına katkıda bulunmaktır.

Hz. Peygamber ve hadislerle ilgili eğitim bugün ülkemizde okullardaki din derslerinin bir konusudur. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersleri yoluyla herkes sınırlı bir oranda da olsa bu eğitimi almaktadır. Siyer konuları Türkiye'deki eğitim kurumlarında farklı ders isimleriyle okutulmaktadır. İlahiyat fakültelerinde "İslâm Tarihi", İmam-Hatip Liselerinde "Siyer" dersleri vardır. İlköğretim ve Ortaöğretim kurumlarında Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinde ve seçmeli Peygamberimizin Hayatı dersinde kronolojik bilgiler ve Hz. Peygamber'in ahlâkı ile ilgili konular yer almaktadır. Kur'an kurslarında da siyer konuları Temel Dini Bilgiler ana kategorisinde Peygamberim başlığı altında öğretilmektedir.

Hadisleri öğrenmede sözlü kültürün etkisi

Yukarıda sayılan tüm bu eğitim süreçlerinin toplumumuzun dini kültüründe Hz. Peygamber'in söz ve fiillerinin yer etmesinde katkısı yadsınamaz. Bununla birlikte daha önce yayınladığımız¹ bir araştırmanın bulgularına göre sözlü kültürümüz yani konuştuğumuz dil, hadislerin öğrenilmesinde daha önde görünmektedir. Hadisler, birer "söz" olarak dinî kültür içinde aktararak öğrenilmektedir. Hz. Peygamberle ilgili bildiklerimizin çoğu hadislerden oluşmaktadır. Bunlar da çoğunlukla hadis olduğu bilinmeksizin birer atasözü gibi paylaşılmaktadır. "Temizlik imandandır", "İçki bütün kötülüklerin anasıdır", "Cennet anaların ayakları altındadır", "Veren el alan elden üstündür", "Acele işe şeytan karışır" gibi. Yine bu araştırmanın sonuçlarına göre toplumumuzda hadis örnekleri bilinmekle birlikte "hadis" kavramının kendisini bilinmemekte, yahut çok az bilinmektedir. Bu durum, dil tarafından taşınanların bilindiğini, taşınmayanların ise bilinmediğini göstermektedir. Hadislerle ilgili bir kültür olmakla birlikte bunların hadis olduğu bilgisi daha kitabî bir bilgi olarak kalmaktadır.

Kültürümüzde hadislerin izlerini inceleyen araştırmacılar günlük hayatımızda bazı davranışların arka planında Hz. Peygamberin hadislerinin olduğunu tespit etmektedir.² Suyu oturarak içmek, kulak çınlamasını birilerinin bizi anıyor olmasına yormak, ölenin arkasından

* Dr. Öğrt. Üyesi, İstanbul Üniversitesi

¹ E. Keskiner, & Z.Ş. Altın, Toplumumuzun Dinî Kültüründe Din Dersinde Öğrenilen Hadis-i Şeriflerin Konumu.

Türk Kültürü, Sanatı ve Edebiyatında Hadisler içinde, c.1, s. 227-245, İstanbul: Meridyen Destek Derneği.

² Erdinç Ahatlı, *Kültürümüzde Hadis*. İstanbul: İFAV Yay. 2020.

kötü konuşmamak, ekmeğe saygı göstermek, kapıya gelen dilenciye boş çevirmemekte olduğu gibi. Bu davranış kalıpları dilden dile aktarılarak gelmektedir.

Burada bizim için önemli olan husus, doğrudan dinî bilgiyi kazandırmaya yönelik bir örgün eğitim varken, sözlü kültürün öne geçmesi ve hadislerin en önemli taşıyıcısı olarak kendisini göstermesidir. Bu durum, okuldaki eğitim üzerinde durmamızı gerektirmektedir. Okuldaki diğer alanlar için benzer bir durum da söz konusu edilebilir. İnsanlara sorulduğunda acaba tarih bilincinin oluşmasında okuldaki dersten ziyade televizyon dizilerinden mi söz ederlerdi? Bu noktada tarih dersine haksızlık etmiş olunacağı gibi, din dersine de haksızlık ettiğimizi düşünebiliriz. İnsanların adını koyamayıp belirsiz bir şekilde takdim ettikleri okul etkisi, aslında daha genel ve derin bir şekilde zaten işlemekte midir? Bu soruya yanıt vermek için okulun toplumsal işlevi üzerinde durmak gerekir.

Okulun toplumsal işlevi, yetişmekte olan neslin toplumun birikim ve değerlerine sahip olmasını, bu yolla topluma uyumlarını sağlamaktır. Bu anlamda eğitim ile toplumsallaşma birbirine yakın kavramlardır. Devletleri, yapılandırılmış, amaçlı ve planlı eğitim sistemleri kurmaya sevk eden de eğitimin bu toplumsal işlevidir. Modern toplumlarda toplumsal, siyasal ve kültürel değerlerin ve kodların iletilmesi görevi eğitim kurumlarına verilmiştir ve yapılandırılmış eğitimin rolü günümüzde günden güne artmaktadır.³

Okul, seçme bir bilgi türünü yaygınlaştırır, bir anlamda tedavüle sokar. Dahası okul programının neyi önceleyip neyi de geride bıraktığı anlamlıdır. Türkiye’de din dersi programlarında da öncelenen ve geride bırakılan konular vardır. Sosyal bir ortam olarak okul zaten toplumun hafızasındaki dinî bilgiyi besleyen ve yaygınlaştıran kanallardan biridir. Bu itibarla din derslerinin, yukarıda hadislerin temel taşıyıcısı olarak işaret ettiğimiz sözlü kültürü besleyen bir kaynak olarak işlev gördüğünü dikkatten uzak tutmamak gerekir. Bütün bu hususlar, bir iyileştirme için de işaretler taşımakta ve örgün din öğretiminde görülen aksaklıkların tartışılmasını sağlamaktadır.

Yaşanan hayatla irtibatlandırma

Yukarıda sözünü ettiğimiz araştırmamızın sonuçlarını dikkate aldığımızda, Hz. Peygamber’in sünnetini ve hadislerini yaşadığımız hayatla irtibatlandırarak anlatmanın, bunların yaşanan bir kültür olarak anlaşılması ve yerleşmesine katkı vereceğini söyleyebiliriz. Hayatla irtibatı kurulmuş her söz ve hareket, bir hayat düsturu ve davranış kalıbı olarak işlev görmeye daha yakındır. Toplumumuzda ekmeğin ve nimetin hürmete mazhar olması, yere düşen ekmeğin alınıp öpülmesi, çöpe atılmasının hoş karşılanmaması, Peygamberimize atıfla dini bir davranış kalıbı olarak yerleşmişken; açık bir şekilde israf olan veya çevreye zararlı olan başka bazı durumlarda -haklarında hadis veya başkaca bilinen bir dini yönlendirme bulunmaması sebebiyle- aynı dikkat gösterilmemektedir. Örneğin, kullanılmış atık yağların lavaboya dökülmesi gibi çevreye zarar veren bir durum veya trafikte başkalarının hakkına riayet etmemek, dini referanslarla irtibatlandırılmadığından toplum nazarında benzer bir

³ İsmail Kaplan, *Türkiye’de Milli Eğitim İdeolojisi ve Siyasal Toplumsallaşma Üzerindeki Etkisi*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2005, s.11-15.

hassasiyetle ele alınmaz. Buradan, hadisleri anlama, öğrenme ve öğretmenin önemli bir yolunun, yaşadığımız hayatla irtibatlı bir şekilde ele alınması olduğu sonucu çıkmaktadır.

Hz. Muhammed'in hayatını öğrenen bir çocuk veya genç, öğrendiği bilgilerde ya kendinden bir şeyler bulabilmeli ya da öğrendikleri kendisine bir mesaj verebilmelidir. Kendi hayatından örnek durumlarla mesajı anlamlandırılmalıdır. Ele alınan konu ile çocuk veya gencin hayatı arasında bir irtibat kurulabildiğinde öğrenme, anlamlı olur.

Hz. Peygamber'in örnek davranışları günümüz karşılıklarıyla örneklendirilerek daha anlaşılır hale getirilebilir. Örneğin yolda yürüyen insanların birbirine karşı sorumlulukları, yoldan geçene eza vermek gibi konular ile bugünün trafik kuralları ve trafikte sürücülerin birbirine karşı görev ve sorumlulukları arasında ilişki kurmak mümkündür. Yine, ölçü ve tartıda hileli davranma, günümüzdeki karşılıkları ile ilişkilendirilebilir. Örneğin tartıda ağır gelmesi için çuvaldaki buğdayların alt tarafını ıslatıp, üst tarafına kuru buğday koyarak müşteriyi kandırmak isteyen bir satıcıyla Hz. Peygamber'in yaşadığı olay günümüzdeki satıcıların hileli ürünler üretmeleri ile benzeştirilebilir. Yahut, Hz. Peygamber'in üreticinin haklarının korunması ile ilgili verdiği mücadele günümüzde telif haklarının korunması ile ilgili yaşanan sıkıntılarla irtibatlandırılabilir. Bu ilk ilkeyi tespit ettikten sonra siyer öğretimi için diğer bazı ilkeleri şöyle sıralayabiliriz:

Siyer öğretimi Peygamber sevgisi vermelidir: İman, ahlâk ve fikriyat itibarıyla siyer öğretiminden ne fayda umuyorsak bu fayda, Peygamber sevgisi ona eşlik ettiğinde en güzel şekilde mümkün olabilir. Hz. Peygamber'in bizim için rehber ve örnek olabilmesi, onun izinden gitmemiz de O'na olan sevgimizle irtibatlı olarak gerçekleşir. O halde siyer öğretimi yoluyla öğrencilerin bu sevgiyi paylaşmalarına nasıl katkı sağlayabiliriz? Bunun yolu her halde siyer öğretimini severek yapmak ve sevdirek öğretmeye çalışmaktır. Sahabe, Hz. Peygamber'in doğruluğunu, dürüstlüğü, güvenilir oluşunu örnek alıp onun gibi yaşayarak sevgisini ifade ediyordu. Hz. Peygamber'i sevmenin, onun ahlâkını örnek alarak mümkün olabileceği siyer öğretiminde ele alınmalıdır.

Siyer öğretimi öğrencilerde doğru bir peygamber tasavvuru oluşmasına katkı sağlamalıdır: Kur'an'ın anlayışına aykırı peygamber anlatımından sakınılmalıdır. Doğru bir yaklaşım ortaya koyabilmek için Hz. Peygamber'in insanüstü bir varlık olarak düşünülmesine neden olacak anlatımlardan uzak durmak gerekir. Hadis ilmiyle uğraşanlar sürekli konuşan, tasavvuf ile uğraşanlar gece gündüz ibadet eden, tarih ilmiyle uğraşanlar ise sanki her an savaşta veya seferde bir peygamber tasavvuru ortaya koyarlar. Siyer öğretimi perspektifinden ise bir dünya görüşü, kişilik ve maneviyat gelişimi açısından pedagojik bir anlatıma ihtiyaç olduğu açıktır.

Siyer öğretiminde Kur'an'dan istifade edilmelidir: Hz. Peygamber'in hayatını anlatırken ele alacağımız pek çok konu hakkında Kur'an-ı Kerim'de ayetler bulunmaktadır. Bunları Kur'an-ı Kerim eşliğinde ele almak hem daha doğru bir siyer anlatımı anlamına geleceği gibi, Kur'an'ın anlamının öğretimi için de önemli bir imkân doğurur. Kur'an'da Hz. Peygamber'in beşeri yönü, ayrıcalıklı konumu, peygamberliği, yetki ve sorumlulukları,

yalnızca Allah'tan aldığı talimata uyma yükümlülüğü, Allahtan aldığını iletme ve hakikati duyurma (tebliğ) görevi, uyarma (inzar) ve müjdeleme (tebşir) görevi, Müslümanların Hz. Peygamber'e itaat yükümlülüğü, Peygamber'in kendisinden istenen mucizeler, İsrâ hadisesi, Peygamber'in aile hayatı ve eşleri, kendisine yönelik uyarılar ve teselliler, kendisinin ve Müslümanların mücadeleleri, Hicret öncesi dönemde kavmi ile ihtilafı, Habeşistan'a hicret, Mekke'de ehl-i kitap ile ilişkiler, Medine'ye hicret, Muhacirler ve Ensar, hicret etmeyenler ve Mekke dönemi münafıkları, hicret sonrası dönemde Hz. Peygamber'in Müslümanlarla ilişkileri, Müslümanların Medine'deki durumu ve Hz. Peygamberle ilişkileri, münafıkların durumu, bedeviler, ehl-i kitap ve müşriklerle ilişkiler, Bedir, Uhud, Hendek savaşları, Hudeybiye antlaşması, Mekke'nin fethi, Mekke fethi sonrası savaşlar, Huneyn, Tebük seferleri, dinden çıkma (irtidad) hadiseleri. Bu konular Kur'an-ı Kerim'de geçmektedir ve yeri geldikçe konuları Kur'an'ı Kerim'den ilgili ayetlerle birlikte ele almaya önem verilmelidir.

İhtilafli konuların öğretiminde dikkatli davranmalıdır: Hz. Peygamber'in hayatında kaynaklardaki bilgilerin farklılığından ötürü ihtilafli olan bazı olaylar vardır. İsrâ ve Miraç olayında ruh ve ceset bir veya ayrı yükselişi, göğsünün yarılmasının maddî veya manevî bir operasyon olması, Hz. Hatice ve Hz. Aişe ile evliliklerinde her ikisinin yaş meselesi gibi konular ilk akla gelenlerdir. Gayb âlemiyle ilgili haberler de bu kapsamdadır. İhtilafli konuların anlatımında farklı görüşlere de uygun bir üslupla yer verilebilir. Bu konuları bütünüyle öğretim çerçevesinden çıkarmak doğru olmaz. Zira özellikle Hz. Peygamber'in çok evliliği gibi konular, gençlerin karşısına çeşitli kanallardan gelmektedir. Bu konuları ele alırken maslahatı gözetmek, çocukların ruhsal, bilişsel, dini gelişimlerine bir katkısı olup olmayacağına dikkat etmek, verilecek bilgilerin öğrencide bir zihin karışıklığı meydana getirmemesini gözetmek, dini ve itikadi açıdan mahzuru olmayacak bilgiler tercih etmek, doğruluğu kaynaklar açısından şüpheli olan rivayetleri kullanmamak, günümüzde ortaya konan güvenilir çalışmaların geliştirdiği açıklama biçimlerinden istifade etmek önerilebilir.

Siyer öğretimi için görsellerin kullanımı

Hz. Peygamber'i tanıtırken onun hakkında neleri anlattığımız kadar nasıl anlattığımız da elbette önemlidir. Hz. Peygamber'in yaşamı ve mesajı hakkında vereceğimiz her tür bilgi *içerik*, bunu sözel veya görsel olarak dile getirme şeklimiz ise bu içeriğin *sunumudur*. İçeriğe gösterilen özen ve hassasiyet sunuma da gösterilmelidir, çünkü ikisi de aslında önemini aynı yerden alırlar. İyi düşünülmemiş ve özensiz bir sunum, hedeflenen öğrenmenin gerçekleşmesine engel olabilir.

Hz. Peygamber'in resmedilmemesi konusundaki genel prensip doğal olarak farklı arayışları gündeme getirmektedir. Hz. Peygamber'i nasıl, ne ile temsil etmek gerekir? Hz. Peygamber'in hayatını anlatmak için başka hangi tür görselleri kullanmak mümkün olabilir? Görsellerde genel olarak hangi özelliklerin bulunmasına dikkat etmeliyiz? Görseller yaş gruplarına göre nasıl farklılaştırılabilir? Bunlar, üzerinde durulması ve çalışılması gereken sorulardandır.

Hız. Peygamber'le ilgili herhangi bir konunun anlatımında kitap, dergi, poster, afiş, ders materyali olarak hazırlanan sunular veya videolar dâhil hemen hemen her malzemede aynı tür görsellerin kullanıldığını görmekteyiz. Kırmızı gül, Arapça harfle محمد istifleri, Peygamberimizin mührü, ayak izi, kabri (Yeşil Kubbe), Peygamber'in yaşadığı hayata göndermeler olsun diye seçilen deve, kum ve çöl figürleri vb. Bunlar, içinde yaşadığımız görsel çağa geçişte Müslümanların Peygamberimizi anlatma konusunda ihtiyaç duydukları görselliği sağlamada ilk bulunan çarelerdi. İlk arayışın ürünleri olarak fonksiyon icra ettiler. Fakat bu konu üzerinde artık daha ciddiyetle durulması ihtiyacı sanırsanız artık herkesçe kabul edilen bir gerçektir. Üstelik teknik imkânlar bugün daha farklı düşünmemize ve farklı şeyler üretmemize de imkân vermektedir. Hal böyleyken kolayca kaçarak bu listelenen figürleri kullanmaktan sakınmak yeni arayışlar için de imkânlar doğuracaktır.

Siyer öğretimini görselleştirme ihtiyacını, içinde bulunduğumuz zamanın koşullarının bir sonucu olarak anlamak yanlış olur. Çünkü bu öncelikle çocukların gelişim özelliklerinden kaynaklanan bir ihtiyaçtır. İlave olarak günümüz çocukları birkaç nesil öncesiyle karşılaştırılmayacak düzeyde görsel içeriğe sahip bir dünyada yaşamaktalar.

Siyer öğretiminde görsellerin kullanımı konusunda öncelikle şu yanlış kanaati bertaraf ederek başlamak gerekir. Eğitim malzemelerinde kullanılan görsel unsurlar anlatımımızı renklendirsin, hareket katsın diye aralara serpiştirilmiş unsurlar değildir. Görsel öğeler eğer eğitim-öğretim söz konusu ise içerik ve metin kadar doğrudan bu sürecin bir parçasıdır. Hareket katan bir elemanı değil. Görsel unsurlar, sözel veya yazılı anlatım kadar çok şey söyler. Bu sebeple sade bir hoşluk olsun diye geliş güzel seçilmemeli, metinle doğrudan irtibat kurulmaksızın kullanılmamalıdır. Maalesef ders kitapları başta olmak üzere uzun seneler boyunca görseller kendilerinden doğrudan bir eğitici gaye güdülmeyen bu şekilde kullanıldılar. Oysa resim veya çizimlerin doğrudan kendisi de bilgi verici, açıklayıcı, örneklendirici olarak eğitici maksatla kullanılabilir. Görsel unsurlar ile metin ikisi bir bütün olarak düşünülerek açıklama, örneklendirme konusunda biri diğerini tamamlar. Kimi zaman bir metin tümüyle bir resim üzerine konuşur, kimi zaman bir resim veya çizim bir metinde söyleneni örneklendirmeye çalışır. Üstelik kimi zaman görsel unsurlar hisleri iletme konusunda, -bir başka ifade ile duyuşsal öğrenme konusunda- daha etkilidirler. Görsel malzemeyi eğitici özellikte kullanabilmek için resim alt yazılarına da ihtimam göstermek gerekir.

Bunların yanı sıra görsellerin taşınması gereken birtakım genel özelliklerden de söz edilebilir. Kalitesi, çözünürlüğü yüksek resimler kullanılması kuralı bunlardan biridir. Kolayca kaçarak internetten alınan kalitesiz/düşük çözünürlükteki resimler ile görsel malzeme ihtiyacı geçirilmeye çalışılmamalıdır. Başka toplumlara ve kültürlere ait görseller bize aitmiş gibi kullanılmamalıdır. Kendi toplumumuzdan, geleneğimizden, kültürümüzden, örf ve âdetlerimizden bahseden resimlerin bizi yansıtan unsurlar taşınmasına özen göstermelidir.

Siyer öğretiminin içeriğinin, çocukların zihinsel gelişim düzeyleri dikkate alınarak somutlaştırılması ihtiyacı Hz. Peygamber'in resmedilmesi ve canlandırılması meselesini gündeme getirmektedir. Hz. Peygamber'i anlatacağız, somut öğelerle anlatacağız, dolayısıyla

Peygamber'i çizerek göstermemiz mi gerekiyor? Hz. Peygamber'in resmedilmesi ve canlandırılması konusu öncelikle İslâm'da tasvirin hoş görülmemesi kapsamında, genel kanaat olarak, uygun görülmemiştir. Peygamberlerin resmedilmesine yönelik daha sert bir tavır bulunmasının sebebi, onlara yönelik hürmetin ihlali olarak anlaşılmasındandır. Konuyu eğitim açısından değerlendirirken bu yasak sebebiyle Müslümanların ne kaybettikleri sorulabilir. Bu yasağın, insanların Hz. Peygamber'i daha iyi anlama ve öğrenmelerini engelleyici bir etkisinden söz edilemez. Böyle bir yasak olmasaydı bugüne kadar onu daha iyi öğrenebileceğimizi elbette söyleyemeyiz. Aksine, Müslümanların bundan sakınması zihinlerde Hz. Peygamber'i müstesna bir yerde tutmuş, herkesi onu rüyalarında olsun görme iştihakına yöneltmiştir. Peygamber'in resmedilmemesi yaygın kanaatinin Hz. Peygamber'e duyulan hürmeti muhafaza edici bir fonksiyonu olagelmıştır.

Konuyu resimlerle somutlaştırmanın özellikle küçük yaş grupları için bir ihtiyaç olduğu muhakkaktır. Fakat böyle bir tercihte bulunulduğunda yine çocukların düşünme biçimleriyle irtibatlı başka ciddi sorunlar kendisini gösterecektir. Burada farklı pek çok kitap, film veya başka malzemelerde karşılaşılabilecekleri tek bir peygamber söz konusudur. Peygamberin, yayınlarda her bir seferde karşılıklarına başka bir şekilde çıkıyor olması da çocukların somut düşünme biçimleri sebebiyle önemli bir sorun oluşturacaktır. Bu durumda çocukların durumunu gözetmek kastıyla çıkılan bir yol bizi tam tersi bir noktaya düşürebilir. Aynı kişinin farklı şekillerde resmediliyor oluşu gençler ve yetişkinler için de rahatsızlık verici bir durumdur. Bu durumda, Peygamber'i resmetmek yerine neler yapılabileceğini gündeme getirmek durumundayız.

Peygamber'in kendisi çizilmeden de anlatılan olayın resmedilmesi mümkün olabilir. Az olmakla birlikte bunun güzel örneklerinden birkaçını çocuklar için yayınlanmış bazı eserlerde görebilmekteyiz. Bunlardan birkaçını şöyle özetleyebiliriz:

Yılın ilk meyvesini Peygamberimizin orada bulunan en küçük çocuğa verdiği anlatılmaktadır. Resim ise bu yolla meyveye sahip olmuş en küçük çocuğu göstermektedir. Sevincini etrafında arkadaşları da paylaşmaktadır. Belli ki, az evvel Peygamber kendisine onu vermiştir.⁴

Peygamberimizin, çocukları memnun etmek için onları atına bindirdiği anlatılmaktadır. Resim, bir atın üzerinde biri çocuk iki kişiye ait bir gölge silüet sunmaktadır. Çizim, muhtemelen görüntünün böyle olmuş olabileceğini göstererek de konuyu görselleştirme amacına hizmet etmektedir. Resmi cepheden çizmenin anlatılmak istenen mefhuma ilaveten katabileceği bir şey yoktur.⁵

Peygamberimizin Hicret amacıyla Medine'ye gelişinde çocukların bu sevince ortak oluşu anlatılmaktadır. Resimde sahnenin bir bölümü verilmiştir; çocukları ve kendisi de sevinçli olduğu anlaşılan devenin başını görebilmekteyiz. Muhtemelen devenin

⁴ Bkz. Mehmet Emin Ay, *Çocuk ve Peygamber*, İstanbul: Timaş (3.basım), 2001, s.11 (İllüstratör belirtilmemiştir).

⁵ Bkz. *Çocuk ve Peygamber*, s.79

üzerinde Peygamberimiz bulunmaktadır. Çocukların sevincinden onun orada olduğu zaten anlaşılmaktadır.⁶

Bu örnekler somutlaştırma ve görselleştirmenin Peygamber'in kendisi çizilmeden de üst düzeyde yapılabileceğini göstermektedir. Siyer anlatımında görselleri çeşitlendirmek için başka imkânlar da söz konusudur. Örneğin, Hz. Peygamber'in yaşadığı, bulunduğu, gezdiği tüm mekânlarla ilgili resim, görüntü veya çizimleri kullanmak mümkündür. Yahut, Hz. Peygamber'in yaşadığı olayları temsil edecek çizimler kullanmak mümkündür. Hicret için Peygamberimizin takip ettiği güzergâhın çizimi veya Müslümanların veda hutbesinde Hz. Peygamber'i dinleyişlerinin resmedilmesi gibi. Yahut, Hz. Peygamber'in hayatından bir sahnenin resmedilmesi yerine anlatıma konu olan ana temanın resmedilmesi tercih edilebilir. Mesela bir örnekte, Hz. Peygamber'in Medine'de farklı inanç gruplarından insanların birlikte yaşamalarını temin için onlarla bir sözleşme imzalaması ve bunun sonucunda şehirde oluşan barış havası bir ağacın dalları içerisine çizilmiş evlerle anlatılmak istenmiştir. Ağacın dalları, evler arasındaki sokaklar gibidir; ağaç da bir bütün şehir⁷... Hz. Peygamber'in hadisleri de anlamları ve temaları itibariyle resmedilebilir. Komşulukla ilgili bir hadis-i şerifin, birbirine yemek götüren günümüz komşularından örneklendirilmesi gibi.⁸ Görselleri çeşitlendirmek için coğrafya, tarih, İslâm sanat dalları disiplinlerine ait görsel malzemeden de istifade edilebilir. Görsel unsurların eğitici gayelerle kullanımı böylelikle daha üst düzeyde gerçekleşebilir. Mesela bir hat yazısı konulacaksa konuyla ilgili olanı seçilmeli, eserin künye bilgileri, varsa kısaca hikâyesi not edilmelidir. Bir bölgenin adı geçiyorsa doğrudan ona ait bir fotoğraf veya haritaya yer verilmesi düşünülebilir. Görsellerin eğitici fonksiyon icra edebilmeleri için resim alt yazılarına daha ciddiyetle eğilmek, ilgili görsel hakkında yeterli bilgi vermek gerekecektir. Tablo, grafik, şema ve kavram haritalarının kullanımı görseller kapsamında değerlendirilmelidir.

Konuları günümüzle irtibatlandırırken kullanılacak görseller de bir çeşitlilik sağlar. Konuyla irtibatlı olmak şartıyla, olay ve olguların günümüz koşullarıyla bağlantısını kurmayı sağlayacak, öğrencinin öğrenmesini kolaylaştırabilecek açıklayıcı veya örneklendirici nitelikte görseller bu kapsamda kullanılabilir.

Sanatkârların ve edebiyatçıların mevcut ihtiyacı dikkate alarak eğitimcilere yardımcı olması, ortaya konulacak ürünlerin sadece pedagojik değil, aynı zamanda estetik ve edebî olmasına imkân tanıyacaktır.

Sonuç yerine

Bugün Müslümanların dini anlamada bazı sorunlar yaşadığı yadsınamaz bir gerçektir. Bu sorunun çözümlerinden biri de Hz. Muhammed'i doğru anlaşılmasını sağlayacak şekilde öğretmekle gerçekleşir. Peygamberler, Allah'tan aldıkları vahiyleri insanlara tebliğ eden ve bu vahiylerin gerektirdiği şekilde nasıl yaşanacağı konusunda onlara örnek olan seçkin kişilerdir.

⁶ Komisyon, *Peygamberimi Öğreniyorum*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2005, s.48. (İllüstratör: Osman Turhan)

⁷ Komisyon, *Peygamberimi Öğreniyorum*, s.58 (İllüstratör: Osman Turhan)

⁸ Bkz. *İlköğretim 5. sınıf DKAB ders kitabı*. İstanbul: MEB Yayınları, 2007, s. 69.

Peygamberler, aldıkları vahiyleri insanlara bildirmenin ötesinde onları açıklamak, öğretmek ve örnek olmakla görevlidirler. Hz. Peygamber de Allah'tan aldığı vahiyleri birlikte yaşadığı insanlara bildirmiş, hem onlara hem de bütün insanlara en güzel ahlâkıyla (Kalem 68/4) örneklik teşkil edecek bir hayat sürmüştür. Tarihte yaşamış şahsiyetler içinde Hz. Peygamber kadar hayatı ayrıntılarıyla bilinen ve sünneti insanlığa miras kalan bir başka şahsiyet yoktur. Yani elimizde iyi bir insan ve iyi bir Müslüman olarak yaşayabilmemizi sağlayacak kadar ayrıntılı bilgilere sahip olduğumuz bir örneklik mevcuttur. Hz. Peygamber'in öğretimi, belli zaman ve mekânlara sıkıştırılmış olayların yaşandığı bir hayatın anlatımı, kronolojik bilgiler silsilesi değildir. Peygamber'in öğretimi, onun davranışlarının ardındaki hikmetin irdelendiği ve onun örnek alınmasını sağlayan bir öğretim alanı olmalıdır. Pedagojik açıdan bu öğretim alanı üzerinde çalışmak, din eğitiminin en önemli konu alanlarından biri olarak çalışılmayı beklemektedir.